सूर्य शतकं

ध्यानं

जयतु जयतु सूर्यं सप्तलोकैक दीपम् ।
किरणाशमिता पापक्लेश दुःखस्य नाशम् ॥
अरुण किरण गम्यं आदिम आधित्य मूर्तिम् ।
सकल भुवन वन्द्यं भास्करं तम् नमामि ॥

श्री गणेशाय नमः
जम्भारातीभ कुम्भोद्भवमिव दधतः सान्द्र सिन्दूररेणुं
रक्ताः सिक्ता इवौघै रुदयगिरि तटी धातु धारा द्रवस्य
आयान्त्या तुल्यकालं कमलवन रुचे वारुणा वो विभूत्यै
भूयासुर् भासयन्तो भुवन मभिनवा भानवो भानवीयाः ॥ १॥

भक्ति प्रह्वाय दातुं मुकुल पुटकुटी कोटर क्रोडलीनां
लक्ष्मी माक्रष्टु कामा इव कमल वनोद् घाटनं कुर्वते ये ।
कालाका रान्धकारानन पतित जगत्साध्वस ध्वंसकल्याः
कल्याणं वः क्रियासुः किसलय रुचयस् ते करा भास्करस्य ॥ २॥

गर्भेष्वम्भो रुहाणां शिखरिषु च शिताग्रेषु तुल्यं पतन्तः
प्रारम्भे वासरस्य व्युपरति समये चैकरूपास् तथैव ।

निष्पर्यायं प्रवृत्तास् त्रिभुवन भवन प्राङ्गणे पान्तु युष्मान्
ऊष्माणं संत ताध्व श्रमज मिव भृशं बिभ्रतो ब्रध्नपादाः ॥ ३॥

प्रभ्रश्यत् युत्तरीयत् विषि तमसि समुद्वीक्ष्य वीतावृतीन् प्राक्
जन्तूंस् तन्तून् यथा या नतनु वितनुते तिग्मरोचिर् मरीचीन् ।
ते सान्द्री भूय सद्यः क्रम विशद दशा शाद शाली विशालं
शश्वत् सम्पाद यन्तोऽम्बर ममल मलं मङ्गलं वो दिशन्तु ॥ ४॥

न्यक्कुर्वन् नोषधीशे मुषित रुचि शुचे वौषधीः प्रोषिताभा
भास्वद् ग्रावोद्गतेन प्रथम मिव कृताभ्युद्गतिः पावकेन ।
पक्षच्छेद व्रणासृक् स्रुत इव दृषदो दर्शयन् प्रात रद्रेः
आताम्रस् तीव्र भानो रनभि मत नुदे स्ताद्गभस् त्युद्गमो वः ॥ ५॥

शीर्ण घ्राणाङ्घ्रि पाणीन् व्रणिभि रपघनैर् घर्घराव्यक्त घोषान्
दीर्घाघ्राता नघौघैः पुनरपि घटयत्येक उल्लाघयन् यः ।
घर्मांशोस् तस्य वोऽन्तर् द्विगुण घनघृणा निघ्न निर्विघ्न वृत्तेः
दत्तार्घाः सिद्ध संघैर्विदधतु घृणयः शीघ्र मंहो विघातम् ॥ ६॥

बिभ्राणा वामनत्वं प्रथम मथ तथै वांशवः प्रांशवो वः
क्रान्ताका शान्त रालास् तदनु दशदिशः पूरयन्तस् ततोऽपि ।
ध्वान्ता दाच्छिद्य देवद्विष इव बलितो विश्व माश् वश्नुवानाः
कृच्छ्राण् युच्छ्राय हेलो पहसित हरयो हारिदश्वा हरन्तु ॥ ७॥

उद्गाढे नारुणिम्ना विदधति बहुलं येऽरुणस् यारुणत्वं
मूर्धोद्धूतौ खलीन क्षत रुधिर रुचो ये रथाश् वाननेषु ।
शैलानां शेखरत्वं श्रित शिखरि शिखास् तन्वते ये दिशन्तु
प्रेङ्खन्तः खे खरांशोः खचित दिनमुखास् ते मयूखाः सुखं वः ॥ ८॥

दत्तानन्दाः प्रजानां समुचित समया कृष्ट सृष्टैः पयोभिः
पूर्वाह्णे विप्रकीर्णा दिशि दिशि विरमत्यह्नि संहारभाजः ।
दीप्तांशोर् दीर्घ दुःख प्रभव भव भयोदन्व दुत्तार नावः
गावो वः पावनानां पर मपरिमितां प्रीति मुत्पादयन्तु ॥ ९॥

बन्धध्वं सैक हेतुं शिरसि नतिर साबद्ध संध्याञ्ज लीनां
लोकानां ये प्रबोधं विदधति विपुलाम्भोज खण्डा शयेव ।
युष्माकं ते स्वचित्त प्रथित पृथुतर प्रार्थना कल्प वृक्षाः
कल्पन्तां निर्वि कल्पं दिनकर किरणाः केतवः कल्मषस्य ॥ १०॥

धारा रायो धनायापदि सपदि करालम्ब भूताः प्रपाते
तत्त्वालो कैक दीपास् त्रिदश पति पुर प्रस्थितौ वीथ्य एव ।
निर्वाणोद्योगि योगि प्रगम निज तनु द्वारि वेत्राय माणाः
त्रायन्तां तीव्र भानोर् दिवस मुख सुखा रश्मयः कल्मषाद्वः ॥ ११॥

प्राचि प्रागा चरन्त्योऽ नतिचिर मचले चारु चूडामणित्वं
मुञ्चन्त्यो रोच नाम्भः प्रचुर मिव दिशा मुच्चकैश् चर्चनाय ।

चाटूत्कैश् चक्र नाम्नां चतुर मविचलैर् लोचनै रर्च्यमानाः
चेष्टन्तां चिन्तिताना मुचित मचरमाश् चण्डरोची रुचो वः ॥ १२॥

एकं ज्योतिर् दृशौ द्वे त्रिजगति गदितान्यब्ज जास्यैश् चतुर्भिः
भूतानां पञ्चमं यान्यल मृतुषु तथा षट्सु नाना विधानि ।
युष्माकं तानि सप्त त्रिदश मुनिनुतान् यष्टदिग् भाञ्जि भानोः
यान्ति प्राह्णे नवत्वं दश दधतु शिवं दीधि तीनां शतानि ॥ १३॥

आवृत्ति भ्रान्त विश्वाः श्रम मिव दधतः शोषिणः स्वोष्मणेव
ग्रीष्मे दावाग्नि तप्ता इव रस मसकृद्ये धरित्र्या धयन्ति ।
ते प्रावृष् यात्त पानातिशय रुज इवोद्वान्त तोया हिमर्तौ
मार्तण्डस् याप्रचण्डाश् चिरमशुभ भिदेऽ भीषवो वो भवन्तु ॥ १४॥

तन्वाना दिग्वधूनां समधिक मधुरालोक रम्या मवस्थाम्
आरुढ प्रौढिले शोत्कलित कपिलिमा लंकृतिः केवलैव ।
उज्जृम् भाम्भोज नेत्र द्युतिनि दिन मुखे किंचि दुद्भिद्य माना
श्मश्रु श्रेणीव भासां दिशतु दशशती शर्म घर्म त्विषो वः ॥ १५॥

मौलीन्दोर् मैष मोषीद् द्युति मिति वृषभाङ्केन यः शङ्किनेव
प्रत्य ग्रोद्घाटि ताम्भोरुह कुहर गुहा सुस्थिते नेव धात्रा ।
कृष्णेन ध्वान्त कृष्ण स्वतनु परिभव त्रस्नुनेव स्तुतोऽलं
त्राणाय स्तात्त नीयानपि तिमिर रिपोः स त्विषा मुद्गमो वः ॥ १६॥

विस्तीर्णं व्योम दीर्घाः सपदि दश दिशो व्यस्त वेलाम्भ सोऽब्धीन्
कुर्वद्भिर् दृश्य नाना नग नगर नगाभोग पृथ्वीं च पृथ्वीम् ।
पद्मिन् युच्छ्वास्यते यैरुषसि जगदपि ध्वंसयित्वा तमिस्राम्
उस्रा विस्रंसयन्तु द्रुतमनभिमतं ते सहस्रत्विषो वः ॥ १७॥

अस्त व्यस्तत्व शून्यो निज रुचि रनिशानश्वरः कर्तुमीशः
विश्वं वेश्मेव दीपः प्रतिहत तिमिरं यः प्रदेश स्थितोऽपि ।
दिक्का लापेक्ष यासौ त्रिभुवन मटतस्तिग्म भानोर्नवाख्यां
यातः शातक्रतव्यां दिशि दिशतु शिवं सोऽर्चिषा मुद्गमो वः ॥ १८॥

मागान् म्लानिं मृणाली मृदु रिति दयये वाप्रविष्टोऽहि लोकं
लोकालोकस्य पार्श्वं प्रतपति न परं यस्तदाख्यार्थ मेव ।
ऊर्ध्वं ब्रह्माण्ड खण्ड स्फुटन भय परित्यक्त दैर्घ्यो द्युसीम्नि
स्वेच्छावश् यावका शावधिरवतु स वस् तापनो रोचिरोघः ॥ १९॥

अश्यामः काल एको न भवति भुव नान्तोऽपि वीतेऽन्धकारे
सद्यः प्रालेयपादो न विलय मचलश् चन्द्रमा अप्युपैति ।
बन्धः सिद्धाञ्जलीनां न हि कुमुद वनस्यापि यत्रोज्जिहाने
तत्प्रातः प्रेक्षणीयं दिशतु दिनपतेर्धाम कामाधिकं वः ॥ २०॥

यत्कान्तिं पङ्कजानां न हरति कुरुते प्रत्यु ताधिक्य रम्यां
नो धत्ते तारकाभां तिरयति नितरामाशु यन्नित्यमेव ।

कर्तुं नालं निमेषं दिवसमपि परं यत्तदेकं त्रिलोक्याः
चक्षुः सामान्य चक्षुर् विसदृश मघभिद् भास्वतस्तान् महो वः ॥ २१॥

क्ष्मां क्षेपीयः क्षपाम्भः शिशिरतर जल स्पर्श तर्षाद्दतेव
द्रा गाशा नेतु माशा द्विरद करसरः पुष्कराणीव बोधम् ।
प्रातः प्रोल्लङ्घ्य विष्णोः पदमपि घृणये वातिवेगा दवीयः
उद्दाम द्योतमाना दहतु दिनपतेर् दुर्निमित्तं द्युतिर्वः ॥ २२॥

नो कल्पापाय वायो रदय रय दलत् क्ष्माधरस् यापि गम्या
गाढोद्गीर् णोज्ज्वल श्रीरहनिन रहिता नो तमः कज्जलेन ।
प्राप्तोत्पत्तिः पतङ्गान्न पुन रुपगता मोष मुष्ण त्विषो वः
वर्तिः सैवान्य रूपा सुखयतु निखिल द्वीप दीपस्य दीप्तिः ॥ २३॥

निः शेषाशा वपूर प्रवण गुरु गुण श्लाघ नीय स्वरूपा
पर्याप्तं नोदयादौ दिनगम समयो पप्लवेऽप्युन्न तैव ।
अत्यन्तं यानभिज्ञा क्षणमपि तमसा साक मेकत्र वस्तुं
ब्रध्नस् येद्धा रुचिर्वो रुचिरिव रुचितस् याप्तये वस्तुनोस्तु ॥ २४॥

बिभ्राणः शक्ति माशु प्रशमित बलवत्तारकौर्जित्य गुर्वीं
कुर्वाणो लीलयाधः शिखिनमपि लसच्चन्द्रकान्ताव भासम् ।
आदध्या दन्धकारे रति मतिशयिनी मावहन् वीक्षणानां
बालो लक्ष्मी मपारा मपर इव गुहोऽ हर्पते रातपो वः ॥ २५॥

ज्योत्स्नां शाकर्ष पाण्डु द्युति तिमिर मषी शेष कल्माष मीषत्
जृम्भोद् भूतेन पिङ्गं सरसिज रजसा संध्यया शोण शोचिः ।
प्रातः प्रारम्भकाले सकलमपि जगच्चित्र मुन्मीलयन्ती
कान्तिस् तीक्ष्ण त्विषोऽक्ष्णां मुदमुप नयतात् तूलिके वातुलां वः ॥ २६॥

आयान्ती किं सुमेरोः सरणिर रुणिता पाद्मरागैः परागैः
आहोस्वित् स्वस्य माहारजन विरचिता वैजयन्ती रथस्य ।
माञ्जिष्ठी प्रष्ठवाहा वलिविधुतशिरश् चामराली नु लोकैः
आशङ्क्या लोकि तैवं सवितु रघनुदे स्तात्प्रभात प्रभा वः ॥ २७॥

ध्वान्त ध्वंसं विधत्ते नतपति रुचिमन् नातिरूपं व्यनक्ति
न्यक्त्वं नीत्वापि नक्तं नवितरति तरां ताव दह्नस्त्विषं यः ।
स प्रातर्मा विरंसी दसकल पटिमा पूरयन् युष्मदाशाम्
आशा काशावकाशा वतरणतरुण प्रक्रमोऽर्क प्रकाशः ॥ २८॥

तीव्रं निर्वाण हेतुर् यदपि च विपुलं यत्प्रकर्षेण चाणु
प्रत्यक्षं यत्परोक्षं यदिह यदपरं नश्वरं शाश्वतं च ।
यत्सर्वस्य प्रसिद्धं जगति कतिपये योगिनो यद्विदन्ति
ज्योतिस् तद्द्विप्रकारं सवितु रवतु वो बाह्य माभ्यन्तरं च ॥ २९॥

रत्नानां मण्डनाय प्रभवति नियतोद्देश लब्धावकाशं
वह्नेर् दार्वादि दग्धुं निज जडिमतया कर्तुमानन्द मिन्दोः ।

यच्च त्रैलोक्य भूषा विधि रघ दहनं ह्लादि वृष्ट्याशु तद्वः
बाहुल् योत्पाद्य कार्या धिकतर मवता देकमेवार्क तेजः ॥ ३०॥

मीलच्चक्षुर् विजिह्म श्रुति जड रसनं निघ्रित घ्राण वृत्ति
स्व व्यापा राक्षमत्वक् परिमुषित मनः श्वास मात्रावशेषम् ।
विस्रस्ताङ्गं पतित्वा स्वप दपहरतादश्रियं वोऽर्क जन्मा
काल व्यालावलीढं जग दगद इवोत्थापयन् प्राक्प्रतापः ॥ ३१॥

निःशेषं नैशमम्भः प्रसभ मपनुदन् नश्रुले शानुकारि
स्तोकस्तो कापनीतारुण रुचि रचिरा दस्तदोषानुषङ्गः ।
दाता दृष्टिं प्रसन्नां त्रिभुवन नयनस्याशु युष्मद्विरुद्धं
वध्याद् ब्रध्नस्य सिद्धाञ्जन विधिरपरः प्राक्तनोऽर्चिःप्रचारः ॥ ३२॥

भूत्वा जम्भस्य भेत्तुः ककुभि परिभवारम्भभूः शुभ्रभानोः
बिभ्राणा बभ्रुभावं प्रसभ मभिनवाम्भोज जृम्भा प्रगल्भा ।
भूषा भूयिष्ठ शोभा त्रिभुवन भवनस्यास्य वैभाकरी प्राक्
विभ्रान्ता भ्राजमाना विभवतु विभवोद्भूतये सा विभा वः ॥ ३३॥

संसक्तं सिक्त मूलादभिनव भुवनोद्यान कौतूहलिन्या
यामिन्या कन्य येवा मृतकर कलशावर्जिते नामृतेन ।
अर्कालोकः क्रियाद्वो मुदमुदय शिरश्चक्र वालालवालात्
उद्यन्बाल प्रवाल प्रतिम रुचिरहः पादपप्राक् प्ररोहः ॥ ३४॥

भिन्नं भासारुणस्य क्वचिदभि नवया विद्रुमाणां त्विषेव
त्वङ्न्नक्षत्र रत्न द्युति निकरकरा लान्तरालं क्वचिच्च ।
नान्तर्निःशेष कृष्ण श्रियमुदधि मिव ध्वान्तराशिं पिबन्स्तात्
और्वः पूर्वोऽप्य पूर्वोऽग्नि रिव भव दघ प्लुष्टयेऽर्काव भासः ॥ ३५॥

गन्धर्वैर्गद्य पद्य व्यति करित वचोहृद्य मातोद्य वाद्यैः
आद्यैर्यो नार दाद्यैर् मुनिभि रभि नुतो वेदवेद्यैर् विभिद्य ।
आसाद्या पद्यते यं पुन रपि च जगद्यौवनं सद्य उद्यन्
उद्द्योतो द्योति तद्यौर् द्यतु दिवसकृतोऽ साववद्यानि वोऽद्य ॥ ३६॥

आवानैश् चन्द्र कान्तैश्च्युत तिमिरतया तानवात्तार काणाम्
एणाङ्कालोक लोपादुपहत महसामोषधीनां लयेन ।
आरादुत् प्रेक्ष्यमाणा क्षण मुद यतटान्तर्हित स्याहिमांशोः
आभा प्राभातिकी वोऽवतु नतु नितरां ताव दाविर्भवन्ती ॥ ३७॥

सानौ सा नौदये नारुणित दलपुनर् यौवनानां वनानां
आलीमालीढ पूर्वा परिहृत कुहरो पान्त निम्ना तनिम्ना ।
भा वोऽभावोप शान्तिं दिशतु दिनपतेर् भासमाना समाना
राजी राजीवरेणोः समसमय मुदे तीव यस्या वयस्या ॥ ३८॥

उज्जृम्भाम्भोरुहाणां प्रभवति पयसां या श्रिये नोष्णतायै
पुष्णात्यालोक मात्रं न तु दिशति दृशां दृश्यमाना विघातम् ।

पूर्वाद्रेरेव पूर्वं दिवमनु च पुनः पावनी दिङ्मुखानां
एनांस्यैनी विभासौ नुदतु नुति पदे कास्पदं प्राक्तनी वः ॥ ३९॥

वाचां वाचस्पते रप्यचल भिदुचिता चार्यकाणां प्रपञ्चैः
वैरञ्चानां तथोच्चारित चतुर ऋचां चाननानां चतुर्णाम् ।
उच्येतार्चासु वाच्य च्युति शुचि चरितं यस्य नोच्चैर् विविच्य
प्राच्यं वर्चश्चकासच् चिर मुपचिनुतात् तस्य चण्डार्चिषो वः ॥

मूर्ध्न्यद्रेर् धातु रागस् तरुषु किसलयो विद्रु मौघः समुद्रे
दिङ्मातङ्गोत्त माङ्गेष् वभिनव निहितः सान्द्र सिन्दूर रेणुः ।
सीम्नि व्योम्नश्च हेम्नः सुरशिखरि भुवो जायते यः प्रकाशः
शोणिम्नासौ खरांशो रुषसि दिशतु वः शर्म शोभैकदेशः ॥ ४१॥

अस्ताद्री शोत्तमाङ्गे श्रित शशिनि तमः कालकूटे निपीते
याति व्यक्तिं पुरस्ता दरुण किसलये प्रत्युषः पारिजाते ।
उद्यन् त्यारक्त पीताम्बर विशद तरोद्वीक्षिता तीक्ष्ण भानोः
लक्ष्मीर् लक्ष्मीरि वास्तु स्फुट कमल पुटापाश्रया श्रेयसे वः ॥ ४२॥

नोदन्वान् जन्म भूमिर् न तदुदर भुवो बान्धवाः कौस्तु भाद्या
यस्याः पद्मं न पाणौ न च नरक रिपूरः स्थली वासवेश्म ।
तेजो रूपापरैव त्रिषु भुवन तलेष् वादधाना व्यवस्थां
सा श्रीः श्रेयांसि दिश्यात् अशिशिर महसो मण्डलाग्रोद्गता वः ॥ ४३॥

॥ इति द्युतिवर्णनम् ॥

॥ अथ अश्ववर्णनम् ॥

रक्षन् त्वक्षुण्ण हेमोपल पटलमलं लाघवा दुत्पतन्तः
पातङ्गाः पङ्ग्ववज्ञा जित पवन जवा वाजिनस्ते जगन्ति ।
येषां वीतान्य चिह्नोन्नय मपि वहतां मार्ग माख्याति मेरौ
उद्यन् नुद्दाम दीप्तिर द्युमणि मणि शिला वेदिका जातवेदाः ॥ ४४॥

प्लुष्टाः पृष्ठेंऽशु पातै रति निकटतया दत्त दाहातिरेकैः
एका हाक्रान्त कृत्स्न त्रिदिवपथ पृथुश्वास शोषाः श्रमेण ।
तीव्रोदन्यास् त्वरन्ता महित विहतये सप्तयः सप्त सप्तेः
अभ्या शाकाश गङ्गा जल सरलगला वाङ्न ताग्रानना वः ॥ ४५॥

मत्वान्यान्पार्श्व तोऽश्वान् स्फटिक तटदृषद् दृष्ट देहा द्रवन्ती
व्यस्तेऽ हन्यस्त संध्येय मिति मृदुपदा पद्मरागोप लेषु ।
सादृश् यादृश्य मूर्तिर् मरकत कटके क्लिष्टसूता सुमेरोः
मूर्धन्यावृत्ति लब्ध ध्रुव गति रवतु ब्रध्नवाहा वलिर्वः ॥ ४६॥

हेलालोलं वहन्ती विषधर दमनस् याग्रजे नावकृष्टा
स्वर्वाहिन्याः सुदूरं जनितजव जया स्यन्दनस्य स्यदेन ।
निर्व्याजं तायमाने हरितिमनि निजे स्फीत फेनाहित श्रीः
अश्रेयांस् यश्व पङ्क्तिः शमयतु यमुने वापरा तापनी वः ॥ ४७॥

मार्गोपान्ते सुमेरोर् नुवति कृतनतौ नाक धाम्नां निकाये

वीक्ष्य व्रीडा नतानां प्रति कुहरमुखं किंनरीणां मुखानि ।
सूतेऽ सूयत्य पीषज् जडगति वहतां कंध रार्धैर् वलद्भिः
वाहानां व्यस्यताद्वः सम मसम हरेर् हेषितं कल्मषाणि ॥ ४८॥

धुन्वन्तो नीर दालीर्निज रुचि हरिताः पार्श्वयोः पक्ष तुल्याः
तालूत्तानैः खलीनैः खचित मुखरुचश् च्योतता लोहितेन ।
उड्डीयेव व्रजन्तो वियति गतिवशा दर्कवाहाः क्रियासुः
क्षेमं हेमाद्रि हृद्य द्रुम शिखर शिरः श्रेणिशाखा शुका वः ॥ ४९॥

॥ इत्यश्ववर्णनम् ॥

॥ अथ अरुणवर्णनम् ॥

प्रातः शैलाग्र रङ्गे रजनि जवनिका पाय संलक्ष्य लक्ष्मीः
विक्षिप्यापूर्व पुष्पाञ्जलि मुडुनिकरं सूत्र धारायमाणः ।
यामेष् वङ्केष् विवाह्नः कृतरुचिषु चतुर्ष्वेव जात प्रतिष्ठाम्
अव्यात्प्रस्ताव यन्वो जग दटन महा नाटिकां सूर्यसूतः ॥ ५०॥

आक्रान्त्या वाह्यमानं पशु मिव हरिणा वाहकोऽग्र्यो हरीणां
भ्राम्यन्तं पक्षपाताज् जगति समरुचिः सर्व कर्मैक साक्षी ।
शत्रुं नेत्रश्रुतीना मवजयति वयो ज्येष्ठ भावे समेऽपि
स्थाम्नां धाम्नां निधिर्यः स भव दघ नुदे नूतनः स्तादनूरुः ॥ ५१॥

दत्तार्घैर् दूरनम्रैर् वियति विनयतो वीक्षितः सिद्ध सार्थैः
सानाथ्यं सारथिर्वः स दश शतरुचेः सातिरेकं करोतु ।

आपीय प्रातरेव प्रतत हिमपयः स्यन्दिनी रिन्दु भासः
यः काष्ठा दीपनोऽग्रे जडित इव भृशं सेवते पृष्ठतोऽर्कम् ॥ ५२॥

मुञ्चन् रश्मीन्दि नादौ दिनगम समये संहरंश्च स्वतन्त्रः
तोत्र प्रख्यात वीर्योऽ विरत हरिप दाक्रान्ति बद्धाभियोगः ।
कालोत्कर्षाल् लघुत्वं प्रसभ मधि पतौ योज यन्यो द्विजानां
सेवाप्रीतेन पूष्णात्म सम इव कृतस्त्रायतां सोऽरुणो वः ॥ ५३॥

शातः श्यामा लतायाः परशु रिव तमोऽ रण्यवह्ने रिवार्चिः
प्राच्येवाग्रे ग्रहीतुं ग्रह कुमुदवनं प्रागुदस् तोऽग्रहस्तः ।
ऐक्यं भिन्दन्द्यु भूम्यो रवधिरिव विधातेव विश्व प्रबोधः
वाहानां वो विनेता व्यपनयतु विपन्नाम धामाधिपस्य ॥ ५४॥

पौरस्त्यस् तोयदर्तोः पवन इव पतत् पावकस् येव धूमः
विश्वस्ये वादिसर्गः प्रणव इव परं पावनो वेदराशेः
संध्या नृत्योत्स वेच्छोरिव मदन रिपोर् नन्दि नान्दी निनादः
सौरस्याग्रे सुखं वो वितरतु विनता नन्दनः स्यन्दनस्य ॥ ५५॥

पर्याप्तं तप्त चामीकर कटकतटे श्लिष्ट शीतेतरांशौ
आसीदत् स्यन्द नाश्वानुकृति मरकते पद्मरागाय माणः ।
यः सोत्कर्षां विभूषां कुरुत इव कुलक्ष्माभृ दीशस्य मेरोः
एनां स्यह्नाय दूरं गमयतु स गुरुः काद्रवेय द्विषो वः ॥ ५६॥

नीत्वाश्वान् सप्त कक्षा इव नियम वशं वेत्रकल्प प्रतोदः

तुर्णं ध्वान्तस्य राशा वितरजन इवोत्सारिते दूरभाजि ।
पूर्वं प्रष्ठो रथस्य क्षिति भृदधिपतीन् दर्शयं स्त्रायतां वः
त्रैलोक्यास् थानदानोद्यत दिवसपतेः प्राक् प्रतीहारपालः ॥ ५७॥

वज्रिज्ञातं विकासीक्षण कमल वनं भासि नाभासि वह्ने!
तातं नत्वाश्व पार्श्वान् नय यम! महिषं राक्षसा वीक्षिताः स्थ ।
सप्तीन् सिञ्च प्रचेतः! पवन! भज जवं वित्तपावेदि तस्त्वं
वन्दे शर्वेति जल्पन् प्रतिदिश मधिपान् पातु पूष्णोऽग्रणीर्वः ॥ ५८॥

पाशा नाशान्त पाला दरुण वरुणतो मा ग्रहीः प्रग्रहार्थं
तृष्णां कृष्णस्य चक्रे जहिहि नहि रथो याति मे नैकचक्रः ।
योक्तुं युग्यं किमुच्चैः श्रवस मभिलषस् यष्टमं वृत्रशत्रोः
त्यक्तान् यापेक्ष विश्वोपकृति रिति रविः शास्ति यं सोऽवताद्वः ॥ ५९॥

नो मूर्च्छाच्छिन्न वाञ्छः श्रम विवश वपुर् नैव नाप्यास्य शोषी
पान्थः पथ्येतराणि क्षपयतु भवतां भास्वतोऽग्रेसरः सः ।
यः संश्रित्य त्रिलोकी मटति पटुतरैस् ताप्यमानो मयूखैः
आरा दाराम लेखामिव हरित मणि श्यामला मश्व पङ्क्तिम् ॥ ६०॥

सीदन्तोऽन्तर्नि मज्जज् जड खुर मुसलाः सैकते नाक नद्याः
स्कन्दन्तः कन्दरालीः कनक शिखरिणो मेखलासु स्खलन्तः ।
दूरं दूर्वास्थ लोत्का मरकत दृषदि स्थास्नवो यत्र याताः
पूष्णोऽश्वाः पूरयंस् तैस् तदवतु जवनैर् हुंकृते नाग्रगो वः ॥ ६१॥

॥ इत्यरुणवर्णनम् ॥

॥ अथ रथवर्णनम् ॥

पीनोरः प्रेरिताभ्रैश् चरम खुरपुट अग्र स्थितैः प्रातरद्रौ
आदीर् घाङ्गैः रुदस्तो हरिभि रपग तासङ्ग निःशब्द चक्रः ।
उत्ता नानूरु मूर्धा वनति हठ भवद्विप्रतीप प्रणामः
प्राह्णे श्रेयो विधत्तां सवितु रवतरन् व्योम वीथीं रथो वः ॥ ६२॥

ध्वान्तौ घध्वंस दीक्षा विधि पटु वहता प्राक् सहस्रं कराणाम्
अर्यम्णा यो गरिम्णः पद मतुल मुपानीय ताध्यासनेन ।
स श्रान्तानां नितान्तं भरमिव मरुता मक्षमाणां विसोढुं
स्कन्धात् स्कन्धं व्रजन्वो वृजिन विजितये भास्वतः स्यन्दनोऽस्तु ॥ ६३॥

योक्त्री भूतान् युगस्य ग्रसितु मिव पुरो दन्दशूकान् दधानः
द्वेधा व्यस्ताम् बुवा हावलि विहित बृहत् पक्षविक्षेप शोभः ।
सावित्रः स्यन्दनोऽसौ निरतिशय रय प्रीणि तानूरुरेनः
क्षेपीयो वो गरुत्मा निव हरतु हरीच्छा विधेय प्रचारः ॥ ६४॥

एकाहे नैव दीर्घां त्रिभुवन पदवीं लङ्घयन् यो लघिष्ठः
पृष्ठे मेरोर्गरीयान् दलित मणिदृष त्त्विंषि पिंषञ् शिरांसि ।
सर्वस्यै वोप रिष्टा दथ च पुन रधस्तादि वास्ताद्रि मूर्ध्नि
ब्रध्नस् याव्यात्स एवं दुरधिगम परिस् पन्दनः स्यन्दनो वः ॥ ६५॥

धूर्ध्वस् ताग्र्य ग्रहाणि ध्वज पट पवनान्दोलि तेन्दूनि दूरं
राहौ ग्रासाभिलाषा दनुसरति पुनर् दत्त चक्रव्यथानि ।
श्रान्ताश्व श्वास हेला धुत विबुध धुनी निर्झ राम्भांसि भद्रं
देयासुर्वो दवीयो दिवि दिवसपतेः स्यन्दन प्रस्थितानि ॥ ६६॥

अक्षे रक्षां निबध्य प्रतिसर वलयैर् योजयन्त्यो युगाग्रं
धूःस्तम्भे दग्ध धूपाः प्रहित सुमनसो गोचरे कूबरस्य ।
चर्चाश् चक्रे चरन्त्यो मलयज पयसा सिद्ध वध्वस् त्रिसंध्यं
वन्दन्ते यं द्युमार्गे स नुदतु दुरितान् यंशुमत् स्यन्दनो वः ॥ ६७॥

उत्कीर्ण स्वर्ण रेणु द्रुत खुर दलिता पार्श्वयोः शश्वदश्वैः
अश्रान्त भ्रान्त चक्र क्रम निखिल मिलन्नेमि निम्ना भरेण ।
मेरोर् मूर्धन्यघं वो विघटयतु रवे रेकवीथी रथस्य
स्वोष्मो दक्ताम्बु रिक्त प्रकटित पुलि नोद्धूसरा स्वर्धुनीव ॥ ६८॥

नन्तुं नाकालयाना मनिश मनुयतां पद्धतिः पङ्क्तिरेव
क्षोदो नक्षत्र राशे रदय रय मिलच् चक्रपिष्टस्य धूलिः ।
हेशाह्लादो हरीणां सुर शिखरि दरीः पूरयन् नेमिनादः
यस्याव्यात् तीव्र भानोः स दिवि भुवि यथा व्यक्त चिह्नो रथो वः ॥ ६९॥

निःस्पन्दानां विमाना वलि वितत दिवां देव वृन्दारकाणां
वृन्दै रानन्द सान्द्रो द्यम मपि वहतां विन्दतां वन्दितुं नो ।

मन्दाकिन्या ममन्दः पुलिन भृति मृदुर् मन्दरे मन्दिराभे
मन्दारैर् मण्डितारं दधदरि दिन कृत् स्यन्दनः स्तान्मुदे वः ॥ ७०॥

चक्री चक्रार पङ्क्तिं हरि रपि च हरीन् धूर्जटिर् धूर् ध्वजान्तान्
अक्षं नक्षत्र नाथोऽ रुण मपि वरुणः कूब राग्रं कुबेरः ।
रंहः संघः सुराणां जग दुपकृतये नित्य युक्तस्य यस्य
स्तौति प्रीति प्रसन्नोऽन्वहम् अहिमरुचेः सोऽवतात् स्यन्दनो वः ॥ ७१॥

नेत्रा हीनेन मूले विहित परिकरः सिद्ध साध्यैर् मरुद्भिः
पादोपान्ते स्तुतोऽलं बलि हरि रभसा कर्षणा बद्ध वेगः ।
भ्राम्यन् व्यो माम्बु राशा वशिशिर किरण स्यन्दनः संततं वः
दिश्याल् लक्ष्मी मपाराम् अतुलित महिमे वापरो मन्दराद्रिः ॥ ७२॥

॥ इति रथवर्णनम् ॥

॥ अथ मण्डलवर्णनम् ॥

यज्ज्यायो बीज मह्नाम् अपहत तिमिरं चक्षुषा मञ्जनं यत्
द्वारं यन् मुक्ति भाजां यदखिल भुवन ज्योतिषा मेक मोकः ।
यद् वृष्ट्यम्भो निधानं धरणि रस सुधा पान पात्रं महद्यत्
दिश्या दीशस्य भासां तद विकलमलं मङ्गलं मण्डलं वः ॥ ७३॥

वेला वर्धिष्णु सिन्धोः पय इव खमिवार् धोद्गताग्र ग्रहोडु
स्तो कोद्भिन्नस्व चिह्न प्रसव मिव मधोरास्य मस्यन् मनांसि ।
प्रातः पूष्णोऽशुभानि प्रशमयतु शिरःशेखरी भूत मद्रेः
पौरस्त्यस् योद्गभस्ति स्तिमित तम तमः खण्डनं मण्डलं वः ॥ ७४॥

प्रत्युप्तस् तप्त हेमोज्ज्वल रुचि रचलः पद्मरागेण येन
ज्यायः किंजल्क पुञ्जो यदलिकुल शिते रम्बरेन्दीव रस्य ।
कालव्यालस्य चिह्नं महिततम महो मूर्न्धि रत्नं महद्यत्
दीप्तांशोः प्रात रव्यात् तदविकलजगन् मण्डनं मण्डलं वः ॥ ७५॥

कस्त्राता तार काणां पतति तनु रवश्याय बिन्दुर्य थेन्दुः
विद्राणा दृक् स्मरारे रुरसि मुररिपोः कौस्तुभो नोद्गभस्तिः ।
वह्नेः सापह्न वेव द्युति रुदयगते यत्र तन्मण्डलं वः
मार्तण्डीयं पुनीताद्दिवि भुवि च तमांसीव मुष्णन् महांसि ॥ ७६॥

यत्प्राच्यां प्राक्च कास्ति प्रभवति च यतः प्राच्यसा वुज्जिहानात्
इद्धं मध्ये यदह्नो भवति तत रुचा येन चोत्पाद्यतेऽ हः ।
यत्पर्यायेण लोकानवति च जगतां जीवितं यच्च तद्वः
विश्वानुग्राहि विश्वं सृजदपि च रवेर् मण्डलं मुक्तयेऽस्तु ॥ ७७॥

शुष्यन् त्यूढानुकारा मकर वसतयो मारवीणां स्थलीनां
येनोत्तप्ताः स्फुटन्तस् तडिति तिलतुलां यान्त्य गेन्द्रा युगान्ते ।
तच् चण्डांशोर काण्ड त्रिभुवन दहना शङ्कया धाम कृच्छ्रात
संहृत् यालोक मात्रं प्रलघु विदधतः स्तान्मुदे मण्डलं वः ॥ ७८॥

उद्यद्द्यूद्यान वाप्यां बहुल तम तमः पङ्कपूरं विदार्य
प्रोद्भिन्नं पत्र पार्श्वेष् ववरिल मरुणच्छायया विस्फुरन्त्या ।

कल्याणानि क्रियाद्वः कमलमिव महन्मण्डलं चण्डभानोः
अन्वीतं तृप्ति हेतो रसकृदलिकुला कारिणा राहुणा यत् ॥ ७९॥

चक्षुर्दक्ष द्विषो यन् नतु दहति पुरः पूरयत् येव कामं
नास्तं जुष्टं मरुद्भिर् यदिह नियमिनां यानपात्रं भवाब्धौ ।
यद्वीतश्रान्ति शश्वद् भ्रमदपि जगतां भ्रान्ति मभ्रान्ति हन्ति
ब्रध्नस् याख्याद्वि रुद्ध क्रियमथ च हिता धायि तन्मण्डलं वः ॥ ८०॥

॥ इति मण्डलवर्णनम् ॥

॥ अथ सूर्यवर्णनम् ॥

सिद्धैः सिद्धान्त मिश्रं श्रित विधि विबुधैश् चारणैश् चाटुगर्भं
गीत्या गन्धर्व मुख्यैर् मुहुरहि पतिभिर् यातुधानैर् यतात्म ।
सार्तं साध्यैर् मुनीन्द्रैर् मुदित तममनो मोक्षिभिः पक्षपातात्
प्रातः प्रारभ्यमाण स्तुतिरवतु रविर् विश्व वन्द्योद योवः ॥ ८१॥

भासा मासन्न भावा दधिकत रपटोश् चक्रवालस्य तापात्
छेदादच्छिन्न गच्छत्तुरग खुरपुट न्यासनिःशङ्कटङ्कैः ।
निःसङ्ग स्यन्दनाङ्ग भ्रमण निकषणात् पातु वस्त्रिप्रकारं
तप्तांशुस् तत्परीक्षा पर इव परितः पर्यटन् हाटकाद्रिम् ॥ ८२॥

नो शुष्कं नाक नद्या विकसित कनकाम्भोजया भ्राजितं तु
प्लुष्टा नैवोप भोग्या भवति भृशतरं नन्द नोद्यान लक्ष्मीः ।
नो शृङ्गाणि द्रुतानि द्रुत ममर गिरेः कालधौतानि धौतानि
इद्धं धाम द्यु मार्गे म्रदयति दयया यत्र सोऽर्कोऽवताद्वः ॥ ८३॥

ध्वान्तस्यैवान्त हेतुर् न भवति मलिनै कात्मनः पाप्मनोऽपि
प्राक् पादोपान्त भाजां जनयति न परं पङ्कजानां प्रबोधम् ।
कर्ता निःश्रेयसाना मपि न तु खलु यः केवलं वासराणां
सोऽव्यादेकोद्य मेच्छा विहित बहुबृहद् विश्वकार्योऽर्यमा वः ॥ ८४॥

लोटँल् लोष्टावि चेष्टः श्रित शयन तलो निःसहीभूतदेहः
संदेही प्राणितव्ये सपदि दश दिशः प्रेक्षमाणोऽन्ध काराः ।
निःश्वा सायास निष्ठः परमपरवशो जायते जीव लोकः
शोकेने वान्य लोका नुदय कृति गते यत्र सोऽर्कोऽवताद्वः ॥ ८५॥

क्रामँल् लोलोऽपि लोकाँस् तदुपकृति कृता वाश्रितः स्थैर्य कोटिं
नृणां दृष्टिं विजिह्मां विदधदपि करोत् यन्त रत्यन्त भद्राम् ।
यस्तापस्यापि हेतुर् भवति नियमिना मेक निर्वाण दायी
भूयात्स प्रागवस्था धिकतर परिणा मोदयोऽर्कः श्रिये वः ॥ ८६॥

व्यापन्नर्तुर् न कालो व्यभिचरति फलं नौषधीर् वृष्टि रिष्टा
नेष्टैस् तृप्यन्ति देवा न हि वहति मरुन् निर्मला भानि भानि ।
आशाः शान्ता न भिन्द त्यवधि मुदधयो बिभ्रति क्ष्मा भृतः क्ष्मां
यस्मिंस् त्रैलोक्य मेवं न चलति तपति स्तात्स सूर्यः श्रिये वः ॥ ८७॥

कैलासे कृत्तिवासा विहरति विरह त्रास देहोढकान्तः
श्रान्तः शेते महाहा वधि जलधि विना छद्मना पद्मनाभः ।

योगोद्यो गैकतानो गमयति सकलं वासरं स्वं स्वयम्भूः
भूरि त्रैलोक्य चिन्ताभृति भुवन विभौ यत्र भास्वान्स वोऽव्यात् ॥ ८८॥

एतद्यन् मण्डलं खे तपति दिन कृतस् तात्रचोऽर् चींषि यानि
द्योतन्ते तानि सामान् यय मपि पुरुषो मण्डलेऽणुर् यजूंषि ।
एवं यं वेद वेद त्रितय मयमयं वेदवेदी समग्रः
वर्गः स्वर्गापवर्ग प्रकृति रविकृतिः सोऽस्तु सूर्यः श्रिये वः ॥ ८९॥

नाकौकः प्रत्यनीक क्षति पटु महसां वास वाग्रेसराणां
सर्वेषां साधु पातां जगदिद मदिते रात्मजत्वे समेऽपि ।
येनादित्या भिधानं निरतिशय गुणै रात्मनिन् यस्त मस्तु
स्तुत्यस् त्रैलोक्य वन्द्यैस् त्रिदश मुनिगणैः सोंऽशुमान् श्रेयसे वः ॥ ९०॥

भूमिं धाम्नोऽभि वृष्ट्या जगति जलमयीं पावनीं संस्मृता वपि
आग्नेयीं दाह शक्त्या मुहुरपि यजमानां यथा प्रार्थि तार्थैः ।
लीना माकाश एवामृतकर घटितां ध्वान्त पक्षस्य पर्वणि
एवं सूर्योऽष्ट भेदां भव इव भवतः पातु बिभ्रत्स्व मूर्तिम् ॥ ९१॥

प्राक् कालोन्निद्र पद्माकर परिमल नाविर् भवत् पाद शोभः
भक्त्या त्यक्तोरु खेदोद् गति दिवि विनता सूनुना नीयमानः ।
सप्ताश्वाप्ता परान्तान् यधिक मधरयन् यो जगन्ति स्तुतोऽलं
देवैर् देवः स पायादपर इव मुराराति रह्नां पतिर्वः ॥ ९२॥

यः स्रष्टाऽपां पुरस्ता दचलवर समभ्युन्नतेर् हेतुरेकः
लोकानां यस्त्रयाणां स्थित उपरि परं दुर्विलङ्घ्येन धाम्ना ।
सद्यः सिद्ध्यै प्रसन्न द्युति शुभ चतु राशा मुखः स्ताद् विभक्तः
द्वेधा वेधा इवाविष्कृत कमल रुचिः सोऽर्चिषा माकरो वः ॥ ९३॥

साद्रि द्यूर्वी नदीशा दिशति दश दिशो दर्शयन् प्राग्दशो यः
सादृश्यं दृश्यते नो सदश शत दृशि त्रैदशे यस्य देशे ।
दीप्तांशुर्वः स दिश्या दशिव युग दशा दर्शित द्वादशात्मा
शं शास्त्यश् वांश्च यस् याशय विदति शयाद्दन्द शूकाश नाद्यः ॥ ९४॥

तीर्थानि व्यर्थकानि ह्रद नद सरसी निर्झ राम्भोजि नीनां
नोदन्वन्तो नुदन्ति प्रतिभय मशुभ श्वभ्र पातानु बन्धि ।
आपो नाकापगाया अपि कलुष मुषो मज्जतां नैव यत्र
त्रातुं यातेऽन्य लोकान् स दिशतु दिवस स्यैक हेतुर् हितं वः ॥ ९५॥

एतत् पाताल पङ्क प्लुतमिव तमसै वैकमुद्गाढ मासीत्
अप्रज्ञा ताप्रतर्क्यं निरवगति तथा लक्षणं सुप्तमन्तः ।
यादृक्सृष्टेः पुरस्तान् निशि निशि सकलं जायते तादृगेव
त्रैलोक्यं यद्वियोगादवतु रविरसौ सर्गतुल्योदयो वः ॥ ९६॥

द्वीपे योऽस्ताचलोऽ स्मिन् भवति खलु स ए वापर त्रोद याद्रिः
या यामिन् युज्ज्व लेन्दु द्युति रिह दिवसोऽन् यत्र तीव्रातपः सः ।

STOTRADHWANI

यद् वश्यौ देशकाला विति नियमयतो नो तु यं देशकालौ
अव्यात्स स्वप्र भुत्वा हित भुवन हितो हेतुरह्ना मिनो वः ॥ ९७॥

व्यग्रै रग्र्य ग्रहेन्दु ग्रसन गुरु भरैर् नो समग्रै रुदग्रैः
प्रत्यग्रै रीष दुग्रैर् उदयगिरि गतो गोगणैर् गौरयन् गाम् ।
उद् गाढार्चिर् विलीनामर नगर नग ग्राव गर्भामि वाह्नाम्
अग्रे श्रेयो विधत्ते ग्लपयतु गहनं सग्रह ग्रामणीर्वः ॥ ९८॥

योनिः साम्नां विधाता मधु रिपु रजितो धूर्जटिः शंकरोऽसौ
मृत्युः कालोऽ लकायाः पतिरपि धनदः पावको जातवेदाः ।
इत्थं संज्ञा डवित्थादिव दमृत भुजां या यदृच्छा प्रवृत्ताः
तासा मेकोऽ भिधेयस् तदनुगुण गुणैर्यः स सूर्योऽ वताद्वः ॥ ९९॥

देवः किं बान्धवः स्यात् प्रिय सुहृद थवाऽऽचार्य आहोस्विदर्यः
रक्षा चक्षुर्नु दीपो गुरुरुत जनको जीवितं बीजमोजः ।
एवं निर्णीयते यः क इव न जगतां सर्वथा सर्वदाऽसौ
सर्वाका रोपकारी दिशतु दशशता भीषु रभ्यर्थितं वः ॥ १००॥

फलश्रुथि
श्लोका लोकस्य भूत्यै शत मिति रचिताः श्रीमयूरेण भक्त्या
युक्तश् चैतान् पठेद्यः सकृदपि पुरुषः सर्व पापैर्विमुक्तः ।
आरोग्यं सत् कवित्वं मति मतुलबलं कान्तिमायुः प्रकर्षं
विद्या मैश्वर्य मर्थं सुतमपि लभते सोऽत्र सूर्य प्रसादात् ॥ १०१॥

इति श्री मयूर कवि प्रणीतं सूर्य शतकं समाप्तम् ।